

УДК 347.65(4)(477)(44)(410)(460)

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v107.2025.6>*О. О. Ветчінова*

ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ СПАДКУВАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ З УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Вступ. Процес реформування цивільного законодавства України, а також прагнення до європейської правової інтеграції, актуалізують необхідність осмислення національного спадкового права в контексті зарубіжного досвіду. У сучасних умовах питання спадкування виходить за межі суто приватного характеру та набуває значення для забезпечення соціальної справедливості, стабільності майнового обороту, захисту вразливих осіб та дотримання правової визначеності.

У цьому контексті особливої важливості набуває формування ефективного та доступного механізму спадкування, який би забезпечував кожній особі можливість вільно розпоряджатися своїм майном на випадок смерті, а також реалізовувати право на прийняття або відмову від спадщини. Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє виявити практики, які сприяють гнучкості, правовій визначеності та балансу між волею спадкодавця й захистом прав спадкоємців, що є актуальним і для подальшого вдосконалення українського законодавства у цій сфері.

У країнах Європи існує розмаїття підходів до регулювання спадкових правовідносин, що сформувались під впливом історичних, культурних і правових традицій. Зокрема, у правових системах Франції, Великої Британії та Іспанії спостерігаються відмінності у визначенні меж свободи заповіту, підходах до встановлення обов'язкової частки, правовому статусі позашлюбних дітей і партнерів у фактичному шлюбі, строках прийняття спадщини, а також у способах відповідальності спадкоємців за борги померлого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання спадкового права в розрізі законодавства країн Європи звертались українські вчені Фурса Є., Гончарова А. В., Заїка Н. Ю., Ільченко Г., Бичківський О. О. та ін. Проте за межами їхнього наукового аналізу залишаються важливі для сьогодення певні аспекти аналізовані проблематики.

Мета статті полягає у здійсненні комплексного порівняльно-правового аналізу європейських моделей спадкування з українським законодавством задля виявлення сильних і слабких сторін кожної системи та формування рекомендацій щодо вдосконалення вітчизняного спадкового права.

Виклад основного матеріалу. Поняття «спадкування» визначено в статті 1216 Цивільного кодексу України. Спадкування означає правонаступництво, тобто перехід майнових прав і обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб – спадкоємців. Правове регулювання умов і порядку спадкування становить підгалузь цивільного права, яка відома як «спадкове право» або «право спадкування» [1, с. 8].

Спадкування є комплексом взаємопов'язаних, але самостійних правовідносин, які включають: правовідносини, що виникають з моменту відкриття спадщини; правовідносини, пов'язані з охороною спадкового майна; правовідносини щодо прийняття або відмови від спадщини; а також правовідносини, що регулюють виконання заповіту та інші аспекти спадкового процесу [2, с. 91].

Основні правові інститути спадкового права, що були сформовані римською юридичною доктриною, відіграють ключову роль у розвитку цивільного права багатьох народів і до сьогодні залишаються базисом спадкового регулювання у провідних країнах світу, зокрема у Франції, Англії, Німеччині та США [3]. Однією з характерних особливостей цих систем є концепція парантел – специфічного механізму набуття спадщини, який передбачає передачу майна спадкоємцям, пов'язаним між собою через спільного предка, що має висхідне споріднення з померлим спадкодавцем. Ця модель, сформована в римському праві, збереглася в німецькому спадковому законодавстві і згодом була інтегрована в правові системи Австрії, Швейцарії [4].

У країнах континентальної Європи спадкове право здебільшого базується на традиціях, закріплених у результаті рецепції римського приватного права, що отримало розвиток у так званій романській спадковій системі. Вона поширена в Італії, Бельгії та інших державах і характеризується класифікацією спадкоємців на кілька черг, які викликаються до спадкування у визначеному законодавством порядку. Зазвичай ця система передбачає чотири послідовні групи спадкоємців: нащадки (діти, внуки, правнуки тощо); батьки, брати та сестри; єдинокровні (неповнорідні) брати та сестри; інші бічні спадкоємці.

Тим самим, у цих правових системах перша черга спадкоємців належить виключно до низхідної лінії родинних зв'язків.

У правовій системі Англії процедура складання заповіту передбачає, що заповіт повинен бути викладений письмово, підписаний заповідачем і засвідчений щонайменше двома свідками в його присутності. Вік, з якого громадянин має право скласти заповіт, варіюється залежно від країни – у більшості випадків це 18 років, проте в окремих правових системах він може становити 16 років. Існують спеціальні положення, наприклад, для моряків, які в Англії можуть укласти заповіт із 14 років.

Дж. Дуглас зазначає, що приблизно третина дорослого населення Англії та Уельсу складає заповіт. Якщо відкриття спадщини відбувається без складеного заповіту, спадкування регулюється відповідно до Закону «Про майновий стан», які визначають порядок спадкування за законом, у порядку черг [5].

Законодавства різних країн також встановлюють різні вимоги до змісту заповіту. Згідно вітчизняного законодавства заповіт може містити лише розпорядження щодо майна заповідача, тоді як у низці інших юрисдикцій до можливих положень відносяться також немайнові розпорядження (наприклад, призначення опікуна або визнання позашлюбної дитини). Форми скасування заповіту також відрізняються: поряд із загальноприйнятими механізмами (складання нового заповіту, подання заяви про скасування) у деяких країнах передбачено додаткові процедури – знищення заповіту або вилучення документа, що зберігається у нота-

ріуса. У Англії, зокрема, заповіт автоматично анулюється у зв'язку зі зміною сімейного стану – з вступом у шлюб або з розірванням шлюбу. В багатьох інших країнах законодавством передбачено також обов'язкову частку спадщини для членів сім'ї, аналогічно до практики України, хоча правила її встановлення й застосування розрізняються [6].

У правовій системі Франції запроваджено концепцію так званої «вільної частки» спадщини, яка є тією частиною майна, якою спадкодавець може вільно розпоряджатися – як шляхом заповідальних розпоряджень, так і шляхом дарування за життя. Решта майна, відповідно до законодавства, підлягає обов'язковому розподілу між найближчими родичами померлого, зокрема його нащадками (дітьми) або батьками [7].

Обсяг вільної частки прямо залежить від кількості дітей у спадкодавця: що більше у нього нащадків, то меншим є розмір частки, якою він може розпорядитися на власний розсуд. Тим самим, значна частина спадкової маси обов'язково переходить до нащадків. Французьке законодавство також не робить відмінності між законними та позашлюбними дітьми, гарантуючи їм рівні спадкові права.

Резервована частка, яка належить лише нащадкам і подружжю спадкодавця, становить до 3/4 усього спадкового майна. Це правило істотно обмежує автономію волі спадкодавця щодо вільного розпорядження всім своїм майном у заповіті. Водночас спадкоємці не мають права відмовитися від своєї резервованої частки, якщо лише не здійснюють повної відмови від спадкування як такого [8].

Відповідно до французького цивільного права, момент відкриття спадщини настає зі смертю спадкодавця. З цього моменту у спадкоємця виникає право вибору щодо прийняття або відмови від спадщини, і він має на це десять років [9]. На думку А. Гончарової, такий підхід є більш гнучким у порівнянні з українським законодавством, зокрема ст. 1242 Цивільного кодексу України, яка передбачає, що умова, зазначена в заповіті, повинна існувати на момент відкриття спадщини [10]. У зв'язку з цим, навіть якщо спадкоємець потенційно може досягти цієї умови згодом, він втрачає право на спадщину, що видається надмірно жорстким обмеженням свободи заповіту.

З огляду на зазначене, українська модель виглядає доволі консервативною у порівнянні з французькою, де праву особи на розпорядження майном надається більш широка сфера дії, хоча й із обов'язковим урахуванням прав найближчих родичів. Відтак доцільно було б передбачити у українському законодавстві механізм відкладеної дії умов заповіту, який дозволяв би спадкоємцю набути права на спадщину у разі досягнення визначеної в заповіті умови протягом певного строку після відкриття спадщини (наприклад, протягом шести місяців чи одного року). Це б забезпечило баланс між свободою заповіту та принципами правової визначеності й захисту інтересів спадкоємців.

Першочергово у правовій системі Англії було відсутнє поняття обов'язкової частки у спадщині. До 1938 року спадкодавець мав повну свободу у розпорядженні своїм майном і міг повністю позбавити членів своєї родини права на спадкування [11]. Проте внаслідок подальшої еволюції законодавства відбулося значне посилення захисту інтересів найближчих родичів спадкодавця.

У чинному законодавстві Англії дружина або чоловік померлого, які не вступили в новий шлюб, а також діти, включно з позашлюбними, мають право на так званий «розумний зміст» із спадкового майна [12]. Така правова конструкція не є аналогом обов'язкової частки в класичному вигляді, проте фактично виконує її функцію. Визначення обсягу цієї частки здійснюється не за формалізованими критеріями, а на основі оціночних суджень, сформованих у судовій практиці, з урахуванням прецедентного права. Рішення ухвалюється індивідуально в кожному випадку, з урахуванням потреб заявника, розміру спадкової маси, характеру стосунків із спадкодавцем та інших обставин.

Відповідно до статті 1241 Цивільного кодексу України, коло осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, є чітко визначеним і вичерпним. До цього переліку належать малолітні та неповнолітні діти спадкодавця, повнолітні, але непрацездатні діти, непрацездатний вдовець або вдова, а також непрацездатні батьки спадкодавця. Ці особи мають право на обов'язкову частку, яка становить половину тієї частки, що належала б їм у разі спадкування за законом, незалежно від змісту заповіту. Такий підхід покликаний забезпечити захист найбільш вразливих членів сім'ї спадкодавця, які можуть опинитися в скрутному становищі через позбавлення їх прав на спадщину в заповіті.

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7 акцентує увагу судових органів на необхідності врахування всіх спадкоємців першої черги при визначенні розміру обов'язкової частки. Це означає, що при оцінці спадкових прав необхідно враховувати повний склад осіб, які відповідно до закону могли б претендувати на спадщину за відсутності заповіту, а також весь обсяг майна, що входить до складу спадкової маси. Такий комплексний підхід забезпечує більш справедливий розподіл спадщини, адже виключає можливість ущемлення інтересів навіть одного із законних спадкоємців першої черги.

Для нотаріусів та інших учасників спадкового процесу важливо чітко розуміти, що визначення обов'язкової частки здійснюється на основі чітких критеріїв, закріплених у законі. Обов'язкова частка у розмірі половини законної частки є гарантованим мінімумом спадкових прав, який не може бути зменшений за волевиявленням спадкодавця, а тому зобов'язує дотримання конституційного принципу захисту прав власності та справедливості. Такий механізм розрахунку сприяє підвищенню правової визначеності у спадкових відносинах, даючи змогу спадкоємцям заздалегідь оцінити свої права і планувати подальші дії. Одночасно це зменшує ризики виникнення спорів та судових тяжб, що особливо важливо в умовах складних соціально-економічних змін.

Отже, українське законодавство поєднує вичерпний перелік осіб, які мають право на обов'язкову частку, із чітко встановленим розміром цієї частки, що надає цій інституту передбачуваність і гарантує належний захист прав найбільш соціально незахищених членів родини спадкодавця. Порівняно з англійською системою, де «обов'язкова частка» є скоріше рекомендаційною категорією з широкою судовою дискрецією, українська модель забезпечує більшу стабільність і прозорість у спадкових правовідносинах.

Як зазначає Г. Ільченко спадкове право диференціюється в межах різних адміністративних одиниць Сполученого Королівства, виділяючи чотири основні територіальні юрисдикції: Англію, Уельс, Шотландію та Північну Ірландію [13]. Кожна з них має специфічні особливості правового регулювання спадкових відносин, що призводить до значних відмінностей у спадкових процедурах. Зокрема, процес спадкування в Шотландії та Північній Ірландії суттєво відрізняється від відповідних процедур в Англії та Уельсі.

У випадку відсутності заповіту у Великобританії застосовуються такі принципи: якщо спадкодавець був неодружений і не мав дітей, то в Англії, Уельсі та Північній Ірландії спадщина переходить до батьків померлого; у разі їх смерті спадкові права переходять до кровних братів і сестер. Натомість у Шотландії майно спадкодавця розподіляється порівну: половина переходить до батьків, а інша половина – до братів і сестер [14]. Якщо спадкодавець був неодружений, але мав дітей, то в Англії, Уельсі та Північній Ірландії спадщина розподіляється серед дітей, а в Шотландії діти мають право на отримання усього спадкового майна.

Варто також зазначити, що Об'єднане Королівство визнає як цивільні, так і фактичні шлюби. Зокрема, відповідно до Закону про фактичний шлюб Великобританії 2004 року, зареєстровані одностатеві шлюби та фактичні шлюби надають однакові речові права на спадщину.

У системі спадкового права Іспанії діють як положення Цивільного кодексу, так і нормативні акти окремих автономних спільнот, таких як Арагон, Балеарські острови, Каталонія, Галісія, Наварра та Країна Басків, що мають свої унікальні підходи до регулювання спадкових правовідносин. Зокрема, у разі відсутності заповіту порядок спадкування визначається за такими загальними правилами: а) якщо спадкодавець не перебував у шлюбі та не мав дітей, спадкоємцями першої черги є батьки; у разі їх відсутності – рідні брати й сестри; за їх відсутності – племінники й племінниці; далі – двоюрідні родичі; за відсутності всіх вищезазначених осіб – держава; б) у випадку, якщо спадкодавець був неодружений, але мав дітей, спадщина розподіляється між ними у рівних частках.

Згідно з аналізом О. Бичківського, заповіти в Іспанії класифікуються на «звичайні» (власноруч написані, відкриті та закриті) та «спеціальні» (військові, морські, а також ті, що складені іспанськими громадянами за межами країни). Приватні заповіти у формі власноручного написання дозволені по всій території держави [15].

Система сімейного права Іспанії також демонструє часом не чітку варіативність, оскільки питання шлюбного статусу регулюються автономними громадами, які часто є пошанувачами традицій. У зв'язку з цим, спадкові права партнерів у фактичному шлюбі залежать від норм конкретної адміністративної одиниці. У таких автономних громадах відсутність формалізованого шлюбу не дає права на спадкування за законом – такі права можуть бути реалізовані виключно на підставі заповіту.

Як і в вищезрозглянутих країнах, особливістю іспанської моделі спадкування є закріплення принципу так званої «примусової спадщини» («Закон обов'язкових спадкоємців» в Іспанії), який визначає, що спадкодавець не має повної свободи у розпорядженні всім своїм майном [16]. Відповідно до загального правила, визна-

ченого Цивільним кодексом Іспанії, а також нормами автономного законодавства, частина спадкового майна зарезервована для обов'язкових спадкоємців – дітей, батьків та подружжя. Така резервна частка зазвичай становить до 2/3 майна, але в окремих автономіях (наприклад, Каталонія, Наварра) вона може досягати 4/5, з урахуванням походження спадкового активу [17].

Прийняття спадщини в Іспанії не потребує спеціальної юридичної процедури. Якщо спадкоємець не відмовився від спадщини в установленому законом порядку, її вважають прийнятою. Закон не встановлює обмеженого строку для прийняття спадщини, але визначає 30-річний строк для подання заяви про відмову. Якщо спадкоємець бажає прийняти спадщину без відповідальності за борги понад вартість спадкового майна, або ж відмовитися від неї, він зобов'язаний подати відповідну заяву до нотаріуса.

У загальному ж порядку спадкоємці несуть необмежену особисту відповідальність за борги спадкодавця, що і створює необхідність ретельного аналізу складу спадкової маси перед її прийняттям.

Висновки. Отже, спадкове право, незважаючи на загальні риси, має суттєві особливості в різних правових системах країн Європи. Порівняльний аналіз національного спадкового законодавства України із системами Франції, Іспанії та Сполученого Королівства Великобританії показує, що кожна з них відображає свої історичні, культурні та правові традиції, формуючи унікальний підхід до регулювання порядку спадкування.

Українська модель спадкового права вирізняється формалізованим підходом до реалізації волі спадкодавця та суворою регламентацією інституту обов'язкової частки. Такий підхід, з одного боку, забезпечує захист прав найбільш соціально вразливих осіб, але з іншого – значно обмежує свободу розпорядження власністю шляхом заповіту. Особливо це помітно на прикладі ст. 1242 ЦК України, яка вимагає наявності передбачених умов на момент відкриття спадщини. У порівнянні з французькою або англійською моделлю, українське законодавство виглядає менш гнучким і менш адаптованим до динамічних життєвих обставин. З огляду на наведене, актуальним є вдосконалення українського спадкового законодавства з урахуванням міжнародного досвіду.

Література

1. Спадкове право: навч. посібник / За ред. Нестерцова-Собакар О.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2017. 164 с.
2. Фурса С. Спадкування з іноземним елементом: порівняльний аспект, теорія і практика. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 4 (98). С. 9.
3. Гончарова А. В., Заїка Н. Ю. Порівняльний аналіз історії виникнення та сучасних норм спадкового права України та Німеччини. *Право та суспільство*. 2013. № 6–2. С. 50.
4. Dajczak W. 2021. The law of inheritance vs. the just succession of the cultural property? *Santander Art and Culture Law Review*. 2021(1), p. 39. URL: 10.4467/2450050XSNR.21.003.14592.
5. Douglas, G., Woodward, H., Humphrey, A., Mills, L., Morrell, G., 2011. Enduring Love? Attitudes to Family and Inheritance Law in England and Wales. *Journal of Law and Society*, no. 38 (2), p. 245–271. URL: 10.1111/j.1467-6478.2011.00542.
6. Mumford A. 2007. Inheritance in sociopolitical context: The case for reviving the sociological discourse of inheritance tax law. *Journal of Law and Society*. 34 (4), p. 567. URL: 10.1111/j.1467-6478.2007.00405.

7. Watkin T. G. An historical introduction to modern civil law (Book). An Historical Introduction to Modern Civil Law. 2017. p. 78.
8. Goncharova A. De quelques difficultés relatives à l'héritage des epoux ukrainiens en présence d'un contract prenuptial ou d'un testament. Les droits du conjoint survivant: bilan et perspectives. 2023. p. 32.
9. Viret J. L. Inheritance, family and freedom to make a will. The Castilian regime and the traditional French models. 2014. Obradoiro de Historia Moderna. (23), p. 6.
10. Гончарова А. В. Спадкування за законом та досвід країн Європи : монографія / А. В. Гончарова. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 470 с.
11. Izuhara M., Köppe S. Inheritance and family conflicts: Exploring asset transfers shaping intergenerational relations. Families, Relationships and Societies. 2019. 8(1), p. 60.
12. Raeesi R. Rule of conflict resolution governing inheritance in Iran, Egypt, and England law. 2014. Advances in Environmental Biology. 8(6 SPEC. ISSUE 2), p. 3230
13. Ільченко Г. Особливості спадкування за англійським правом. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 1. С. 56.
14. Dealing with a Deceased's Estate in Scotland. (n.d.). Available at: URL: <https://www.scotcourts.gov.uk/taking-action/dealing-with-a-deceased%27s-estate-in-scotland> (дата звернення: 29.06.2022)
15. Бичківський О. О. Окремі питання спадкування за заповітом за законодавством України та іноземних держав. Вісник Запорізького національного університету .2011. № 1. С. 86.
16. Закон про спадкове майно в Іспанії. URL: https://nnovosti.info/articles/zakon_pro_spadkove_majno_v_ispaniji-793.html.
17. Viret J. L., 2014. Inheritance, family and freedom to make a will. The Castilian regime and the traditional French models. Héritage, famille et liberté de disposer. Le régime castillan à la lumière des régimes coutumiers français. Obradoiro de Historia Moderna. № (23), p. 6.

Анотація

Встchinoва О. О. Європейські моделі спадкування: порівняльно-правовий аналіз з українським законодавством. – Стаття.

Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу моделей спадкування в країнах Європи (Франція, Велика Британія, Іспанія) та в Україні. Розглянуто основні елементи правового регулювання спадкових відносин, зокрема: підстави спадкування, зміст і межі свободи заповіту, обов'язкову частку у спадщині, правове становище фактичних шлюбів, особливості прийняття спадщини та відповідальність за борги спадкодавця. Проаналізовано відмінності між законодавствами щодо кола спадкоємців, моменту відкриття спадщини, тривалості строків прийняття спадщини та ролі судової практики. Українська модель охарактеризована як така, що тяжіє до нормативного формалізму та суворого регламентування, що в окремих випадках обмежує свободу волевиявлення спадкодавця. Підкреслено, що у європейських державах спадкове право тісно пов'язане з історичними традиціями приватного права. У Франції, Великій Британії та Іспанії перша черга спадкоємців охоплює низхідну лінію родинних зв'язків, а в Англії процедура складання заповіту передбачає обов'язкову письмову форму, підписання заповідачем і засвідчення двома свідками. Порівняно з цим, українська система виглядає більш консервативною, оскільки обмежує свободу заповіту певними формальними чинниками. Водночас у європейських моделях свобода розпорядження майном поєднується із захистом прав родини, що забезпечує рівновагу між індивідуальною автономією і суспільною стабільністю. Законодавство Франції не розрізняє законних і позашлюбних дітей, надаючи їм рівні права. У британському праві суди мають дискреційні повноваження щодо перегляду розподілу спадщини, що надає системі більшої гнучкості. В Іспанії питання спадкових прав часто регулюються на рівні автономних громад, і фактичні шлюби визнаються лише за наявності спеціальних положень у місцевому праві. Прийняття спадщини в Іспанії презюмується, якщо спадкоємець не подав заяву про відмову. Зроблено висновок, українська модель спадкування має певні переваги в стабільності, проте залишається надто формалізованою. Доцільним видається запровадження в Україні засад відкладеної дії умов заповіту, який би дозволяв спадкоємцю набувати права після виконання певної умови, наприклад, досягнення віку або завершення навчання.

Ключові слова: громада, європейське право, європейські моделі, заповіт, законодавство, обов'язкова частка, порівняльне право, свобода волевиявлення, спадкове право, спадкове регулювання, спадкоємець, трудове право.

Summary

Vietchinova O. O. European models of inheritance: comparative legal analysis with Ukrainian legislation. – Article.

The article is devoted to a comparative legal analysis of inheritance models in European countries (France, the United Kingdom, Spain) and Ukraine. It examines the main elements of the legal regulation of inheritance relations, including the grounds for inheritance, the scope and limits of testamentary freedom, the mandatory share, the legal status of de facto marriages, the peculiarities of accepting an inheritance, and liability for the testator's debts. Differences between the legal systems are analyzed concerning the circle of heirs, the moment of opening the inheritance, the duration of the acceptance period, and the role of judicial practice. The Ukrainian model is characterized as one inclined toward normative formalism and strict regulation, which in some cases limits the freedom of the testator's will. It is emphasized that in European countries, inheritance law is closely linked to the historical traditions of private law. In France, the United Kingdom, and Spain, the first line of succession includes the direct descendants of the deceased, while in England the procedure for making a will requires a written form, the testator's signature, and attestation by two witnesses. Compared with this, the Ukrainian system appears more conservative, as it restricts testamentary freedom through certain formal requirements. At the same time, European models combine the freedom to dispose of property with the protection of family rights, ensuring a balance between individual autonomy and social stability. French law does not distinguish between legitimate and illegitimate children, granting them equal inheritance rights. In the British legal system, courts have discretionary powers to review the distribution of the estate, which provides greater flexibility. In Spain, inheritance rights are often regulated at the level of autonomous communities, and de facto marriages are recognized only when provided for by local law. Acceptance of inheritance in Spain is presumed unless the heir has formally renounced it. It is concluded that the Ukrainian model of inheritance offers certain advantages in terms of stability but remains overly formalized. It is therefore advisable to introduce in Ukraine the concept of deferred effect for testamentary conditions, which would allow the heir to acquire rights after fulfilling a specific condition—such as reaching a certain age or completing education.

Key words: community, comparative law, employment law, European law, European models, heirs, inheritance law, inheritance regulation, legislation, mandatory share, testament, testator's freedom.

Дата надходження статті: 21.09.2025

Дата прийняття статті: 15.10.2025

Дата публікації: 27.11.2025